

מצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם:

"מצא חן"

1. (ח) וְנַחַם מִצָּא חֵן בְּעֵינֵי ה' (בראשית ו)
2. וַיִּשְׁלַח שְׂאוֹל אֶל יְשִׁי לֵאמֹר יַעֲמֵד נָא דָוִד לְפָנַי כִּי מִצָּא חֵן בְּעֵינַי: (שמואל א, טז)
3. כֹּה אָמַר ה' מִצָּא חֵן בְּמַדְבַּר עִם שְׂרִידֵי חֶרֶב הַלּוֹף לְהַרְגִּיעוֹ יִשְׂרָאֵל: מְרַחֵק ה' נְרָאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֶּתִּיךָ עַל כֵּן מְשַׁכְּתִיךָ חֶסֶד: עוֹד אֲבַנְךָ וְנִבְנִית בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל עוֹד תַּעֲדִי תַפִּיךָ וְיִצְאָת בְּמַחֹל מְשַׁחֲקִים: עוֹד תִּטְעִי כְרָמִים בְּהָרֵי שְׁמֶרוֹן נְטָעוּ נְטָעִים וְחַלְלוּ:
4. חֶסֶד וְאַמֶּת אֵל יַעֲזֹבֶךָ קִשְׁרָם עַל גְּרִירוֹתֶיךָ פְתַבְּם עַל לִוַח לִבְךָ: וּמִצָּא חֵן וְשִׁכְל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם: בְּטַח אֵל ה' בְּכָל לִבְךָ וְאֵל בִּינְתֶךָ אֵל תִּשְׁעֶן: בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישֵׁר אַרְחֹתֶיךָ: אֵל תִּהְיֶה חֶכֶם בְּעֵינֶיךָ יִרְא אֶת ה' וְסוֹר מְרַע:
5. יִבְרַךְךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: (במדבר ו, כד-כה)
6. " ...וּתְתַנְנֵי הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם לַחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רוּאֵי... "
7. וְתִהְיֶה אִסְתֵּר נוֹשֵׂאת חֵן, אִמֵּר רַבִּי אֲלֵעָזָר מִלְּמַד שֶׁלְּכָל אֶחָד וְאֶחָד נִדְמַתָּה לוֹ כְּאוֹמְתוֹ... (מגילה יג א)
8. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: כֹּלָּה כְּמוֹת שְׁהִיא, וּבֵית הֵלל אוֹמְרִים: כֹּלָּה נָאָה וְחִסּוּדָה. אִמְרוּ לֵהֵן ב"ש לְב"ה: הֲרֵי שְׁהִיתָה חִיגְרָת אוֹ סוּמָא, אוֹמְרֵי לָהּ, כֹּלָּה נָאָה וְחִסּוּדָה? וְהַתּוֹרָה אִמְרָה: אִמְדַּבֵּר שִׁקֵּר תִּרְחַק! אִמְרוּ לָהֶם ב"ה לְב"ש: לְדַבְרֵיכֶם, מִי שֶׁלֶקַח מִקַּח רַע מִן הַשּׁוּק, יִשְׁבַּחְנוּ בְעֵינָיו אוֹ יִגְנוּ בְעֵינָיו? הוּא אוֹמֵר: יִשְׁבַּחְנוּ בְעֵינָיו, מִכָּאֵן אִמְרוּ חֲכָמִים: לְעוֹלָם תִּהְיֶה דַעְתוֹ שֶׁל אָדָם מְעוֹרְבָת עִם הַבְּרִיּוֹת. כִּי אֵתָא רַב דִּימֵי אִמֵּר, הֲכִי מִשְׁרוֹ קָמִי כִלְתָא בְּמַעְרַבָא: לֹא כַחַל וְלֹא שֶׁרַק וְלֹא פִירְכּוֹס וַיַּעֲלֵת חֵן. כִּי סַמְכוּ רַבְּנָן לְרַבֵּי זִירָא, שְׁרוּ לִיהֵ הֲכִי: לֹא כַחַל וְלֹא שֶׁרַק וְלֹא פִירְכּוֹס וַיַּעֲלֵת חֵן. (כתובות יז א)
9. אִמֵּר רַבִּי חֲנִיִּן חֵן מִקּוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁלֹשָׁה חִינּוֹת הֵן, חֵן מִקּוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, חֵן אִשָּׁה עַל בַּעֲלָהּ, חֵן מִקַּח עַל מִקְחוֹ. (סוטה מז א)
10. אִמֵּר רַבִּי אֲבִין אֵילְמַלָּא שְׁנַתָּן הַקַּב"ה חֵן כָּל מִקּוֹם בְּעֵינֵי יוֹשְׁבָיו, לֹא הִיתָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִתְחַלְקֶת לְעוֹלָם... (ירושלמי, יומא כ א)
10. וַיַּחֲנֶךָ - אִם כֵּן בְּרַכָּה א' צְרַכֵּי גּוֹפּוֹתֵינוּ, וְהַב' צְרַכֵּי נַפְשָׁנוּ, וְהַחֵן הוּא הַמְשַׁלֵּם אֶת הַדְּבָרִים, כְּמוֹ שְׂמִצִּינוּ בְּאִסְתֵּר "וְתִשָּׂא חֵן לְפָנָיו"... (במדבר ו כו) [בַּעַל הַעֲקֵדָה]
11. וַיַּחֲנֶךָ - יַחֲנֵךְ בְּמִשְׁאַלוֹת לִיבְךָ... וְחִנּוּתֵי אֶת אֲשֶׁר אַחֲוִי, ד"א וַיַּחֲנֵךְ יִתֵּן לְךָ חֵן (ספרי)
12. וַיַּחֲנֶךָ - שְׁנֵה רַבִּי חִיָּיא הַגְּדוֹל: יַחֲנָה ה' אֶצְלְךָ (תנחומא ישן יח)

13. מהר"ל, חידושי אגדות, סוטה מו ב:

ג' חִינּוֹת הֵן וְכוּ', פִירוּשׁ כִּי רַאֲוִי שִׁיחִיָּה לְדַבֵּר שֶׁהוּא מִצְטָרֵף אֵלָיו חֵן בְּעֵינָיו, וְהַצִּירוּף הוּא עַל ג' פָּנִים, הָאֶחָד כְּאִשֶּׁר יִצְטָרְפוּ שְׁנֵי דְבָרִים יַחַד, כְּמוֹ הָאִשָּׁה לְאִישׁ, שֶׁהוּא זִיווּג שְׁלוֹ, וּמִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה הִיא זִיווּג שֶׁל אָדָם מִצְטָרְפָת אֵלָיו, לְכַךְ חֵן אִשָּׁה עַל בַּעֲלָהּ, וְהַצְטָרְפוֹת הַשְּׁנִיָּה חֵן מִקּוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, כִּי מִקְבֵּל אֶת הָאָדָם הַיּוֹשֵׁב בּוֹ, וְיֵשׁ כְּאֵן הַצְטָרְפוֹת, וְלִכְךָ יֵשׁ חֵן מִמִּקּוֹם עַל יוֹשְׁבָיו... כִּי כָל דְבָר שֶׁמִּצְטָרֵף אֶל דְּבָר יֵשׁ חֵן...

14. רבי נחמן, ליקוטי מוהרן, תורה א:

[..] דַּע כִּי ע"י הַתּוֹרָה. נִתְקַבְּלִים כָּל הַתְּפִילוֹת וְכָל הַבְּקִשׁוֹת שֶׁאֵנּוּ מִבְּקִשִּׁים וּמִתְפַּלְלִים. וְהַחֵן וְהַחֲשִׁיבוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְעַלָּה וְנִתְרוֹמַם בְּפָנֵי כָל מִי שֶׁצְרִיכֵן הֵן בְּרוּחֵי הֵן בְּגִשְׁמֵי. כִּי עֲכָשׁוּ בְעו"ה חֵן וְחֲשִׁיבוֹת הָאִמִּיתִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִפְּל. כִּי עֲכָשׁוּ עֵיקַר הַחֲשִׁיבוֹת וְהַחֵן הוּא אֶצְלָם. אֲבָל ע"י הַתּוֹרָה נִתְעַלָּה הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָאת (מְשַׁלֵּי ה') אֵילַת אֶהְבִּים וַיַּעֲלֵת חֵן. שְׂמַעְלָה חֵן עַל לּוֹמְדֶיהָ. (עֵירוּבִין נ"ד ע"ב) וְע"י נִתְקַבְּלִין כָּל הַתְּפִילוֹת וְהַבְּקִשׁוֹת:

כי איש הישראלי צריך תמיד להסתכל בהשכל של כל דבר. ולקשר עצמו אל החכמה והשכל שיש בכל דבר. כדי שיאיר לו השכל שיש בכל דבר. להתקרב להש"י ע"י אותו הדבר. כי השכל הוא אור גדול ומאיר לו בכל דרכיו. כ"ש (קהלת ח') חכמת אדם תאיר פניו. [...]

אם פגע בדך מנוול זה משכיהו לבית המדרש. כי ע"י התורה נותן כח למלכות דקדושה ואזי מקבלת המלכות שהיא בחי' נ' חיות מן החכמה שהיא בחי' ח'. ונתחבר ונתקשר הח והנ ונעשה אור הלבנה כאור החמה. וכשזה קם זה נופל*.) ואזי נופל ונתבטל מלכות הרשעה. [...]

"בעיני אלוקים ואדם":

1. שמות פרק לח

(כא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אֵיִתְמָר בִּן אֶהֱרֹן הַלֵּהֶן: (כב) [...] כָּל הַזֶּהב הָעֲשׂוּי לְמִלְאכָה בְּכָל מִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ וְיָהִי זֶהב הַתְּנוּפָה תִּשַׁע וְעֶשְׂרִים כָּפָר וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: (כה) וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדוּת מֵאֵת כָּפָר וְאֶלֶף וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וְחֲמֵשֶׁה עֶשְׂרִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: (כו) בָּקַע לְגִלְגֻלַת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הַעֲבֹר עַל הַפְּקוּדִים מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְנִמְעָלָה לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמֵשִׁים: (כז) וְיָהִי מֵאֵת כָּפָר הַכֶּסֶף לְצִקָּת אֵת אֲדִנִּי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדִנִּי הַפְּרֻכַת מֵאֵת אֲדִנִּים לְמֵאֵת הַכָּפָר כָּפָר לְאֲדוֹן [...].

2. רבנו בחיי, שמות לח, כה

ומה שאמר וכסף פקודי העדה מאת ככר וכן ונחשת התנופה שבעים ככר זה יורה כי משה נתן להם חשבון על כל דבר ודבר והיה נותן הכל ביד איתמר לפי שלא יהיו ישראל חושדין אותו כשנתמנה גזבר על המשכן יחידי. ואמרו במדרש עליו הכתוב אומר (משלי כח) איש אמונות רב ברכות ואף להעשיר לא ינקה, איש אמונות זה משה שנאמר (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא, רב ברכות שהביא הקב"ה ברכות על ידו ונעשה גזבר על מלאכת המשכן, ואף להעשיר זה קרח שהיה לוי ובקש כהונה גדולה לפיכך לא ינקה מה כתיב ביה (שם טז) ותפתח הארץ את פיה, וכשם שצריך אדם לצאת ידי חובת המקום כך צריך לצאת ידי חובת הבריות שכן שנו רז"ל אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא במנעל ולא בסנדל ולא באפונדתו ולא באנפליא שמא יעשיר ויאמרו מתרומת הלשכה העשיר או שמא יעני ויאמרו מעון הלשכה העני. וכן צריך אדם להזהר שלא יהיו הבריות מרננים ומשיחין אחריו שכן דוד התפלל ואמר (שמואל ב כב) ותפלטני מריבי עמי, ופסוק מלא הוא (במדבר לב) והייתם נקיים מה' ומישראל וכתוב (משלי ג) ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם:

3. תנחומא ישן ד

אלה פקודי המשכן – משנגמרה מלאכת המשכן אמר להם בואו ואעשה לפניכם חשבון וכו'. ולמה עשה עמהם חשבון והקב"ה מאמינו, שנאמר לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, ומשה אמר בואו ועשו עמי חשבון? אלא כששמע משה שישראל מדברים מאחריו שנאמר והיה כצאת משה אל האוהל וגו' והביטו אחרי משה ומה היו אומרים: ר' יצחק אומ' לשבח וכו' ור' חמא אמר לגנאי היו אומרים ראה צואר ראה שוקים אוכל משל יהודים ושותה משל יהודים וכל מה שיש לו מן היהודים. וחברו משיבו אדם ששלט על מלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהיה עשיר? כיון ששמע משה כך אמר להן חייכם משהמשכן נגמר אני עושה עמכם חשבון, שנאמר אלה פקודי המשכן וגו'.

4. תוספתא מסכת שקלים (ליברמן) פרק ב הלכה ב

נכנס לתרום את הלשכה היו מפשפשין בו בכניסה וביציאה ומדברין עמו משעה שנכנס עד שעה שיצא לקיים [מה] שני והייתם נקיים מה' ומישראל ואו' ועשית הישר והטוב בעיני ה' הטוב בעיני שמים והישר בעיני אדם

דברי ר' עקיב' ר' ישמעאל אומי אף הישר בעיני שמים ואומי ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם הכריעו חכמים לקיים דברי ר' ישמעאל שני כי תעשה הישר בעיני ה' ואין כאן טוב ואומי אל אלים ה' הוא יודע וישראל הוא ידע

5. תלמוד ירושלמי מסכת שקלים פרק ה דף מח טור ד /ה"א

בית גרמו על מעשה לחם הפנים - בית גרמו היו בקיין במעשה לחם הפנים וברדייתו ולא רצו ללמד [...] בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצא ביד בניהם פת נקייה מעולם שלא יהו אומרים ממעשה לחם הפנים הן אוכלין. בית אבטינס על מעשה הקטורת של בית אבטינס היו בקיין בפיטום הקטורת ובמעלה העשן ולא רצו ללמד [...] בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצאת אשה משל אחד מהן מבושמת מעולם ולא עוד אלא כשהיה אחד מהן נושא אשה ממקום אחר היה פוסק עמה על מנת שלא תתבשם שלא יהו אומרים ממעשה פטום קטורת הן מתבשמות לקיים מה שנאמר והיתם נקיים מי' ומישראל.

6. משנה מסכת שקלים פרק ה משנה ב

[ב] אין פוחתין משלשה גזברין ומשבעה אמרכלין ואין עושין שררה על הציבור בממון פחות משנים חוץ מבן אחיה שעל חולי מעיים ואלעזר שעל הפרכות שאותן קיבלו רוב הציבור עליהן :

7. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ח עמוד ב

ת"ר : גבאי צדקה אינן רשאים לפרוש זה מזה, אבל פורש זה לשער וזה לחנות ; מצא מעות בשוק - לא יתנם בתוך כיסו, אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה, ולכשיבא לביתו יטלם ; כיוצא בו, היה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק - לא יתננו לתוך כיסו, אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה, ולכשיבא לביתו יטלם. תנו רבנן : גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק - פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן ; גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק - מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן ; מעות של צדקה אין מונין אותן שתיים, אלא אחת אחת.

רש"י מסכת בבא בתרא דף ח עמוד ב

לפרוש זה מזה - מפני החשד שלא יאמרו זה הגובה יחידי דעתו לגנוב. אבל זה פורש לחנות וזה לשער - זה לגבות מיושבי השער וזה לגבות מיושבי החנות ובלבד שיראו שניהן כאחד. לא יתנם לתוך כיסו - שלא יאמרו מעות של צדקה הוא גנוב. פורטין - פרוטות שגבו לוקחין דינרי כסף לפי שהפרוטות של נחושת מחלדות. ואין פורטין לעצמם - פן יחשדום שפורטין בזול. אין מונין אותם שנים שנים - פן יאמרו שנים הוא נוטל ואינו מונה אלא אחד.

8. ספר חסידים (מרגליות) סימן מד

וכן הנותן לאשה בסתר שהוא מביא עצמו לידי חשד שנאמר (במדבר ל"ב כ"ב) והייתם נקיים מה' ומישראל. ועוד שהוא מכשיל את החושדים אותו ונענשים על ידו שכל החושד בכשרים לוקה בגופו

9. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף סט עמוד א – עמוד ב

הנהו תרי כותאי דעבוד עסקא בהדי הדדי, אזיל חד מנייהו פליג זוזי בלא דעתיה דחבריה. [= שני כותים בעסק משותף הרוויחו מעות. אחד הלך והשקיע את המחצית שלו וזכה לרווחים. השני רצה חצי מהרווחים כי טען לבעלות על חצי מכל הכסף] אתו לקמיה דרב פפא, אמר ליה : מאי נפקא מינה? הכי אמר רב נחמן : זוזי כמאן דפליגי דמו. [= מעות נחשבות כמשהו שנחלק ואין מקום לטענה לחלוק ברווחים].

לשנה זבון חמרא בהדי הדדי, קם אידך פליג ליה בלא דעתיה דחבריה [= שנה אחרת סיפור דומה. הפוך. הפעם עם יין]. אתו לקמיה דרב פפא. אמר ליה : מאן פלג לך? [= מדוע חילקת ללא שומה של כמה אנשים? השותפות

נמשכת והרווחים יתחלקו] - אמר ליה : קא חזינא דבתר דידי קא אתי מר [= רואה אני שהרב רודף אותי/נגדי].
 אמר רב פפא : כהאי גונא ודאי צריך לאודועיה. זוזי, מי שקיל טבי ושביק חסרי? (- אמר ליה : לא. - אמר ליה) :
 חמרא, כולי עלמא ידעי דאיכא דבסיס ואיכא דלא בסיס. גופא, אמר רב נחמן : זוזי כמאן דפליגי דמו. הני מילי
 טבי וטבי, תקולי ותקולי. אבל טבי ותקולי - לא.

10. תוספות מסכת בבא מציעא דף סט עמוד ב

כי האי גוונא ודאי צריך לאודועיה - משמע דוקא הכא לפי שהיה לו פתחון פה לחשדו קאמר דצריך לאודועיה
 משום והייתם נקיים מה' ומישראל (במדבר לב) אבל בעלמא לא.

11. יומא פ"ו, ע"א:

אבל מי שיש חילול השם בידו - אין לו כח בתשובה לתלות, ולא ביום הכפורים לכפר, ולא ביסורין
 למרק. אלא כולן תולין, ומיתה ממרקת, שנאמר וונגלה באזני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד
 תמתון.

היכי דמי חילול השם? אמר רב : כגון אנא. אי שקילנא בישראל מטבחה ולא יהיבנא דמי לאלתר. אמר
 אביי : לא שנו אלא באתרא דלא תבעי, אבל באתרא דתבעי - לית לן בה [אביי מסייג רק למקום שבו
 לא נהוג שהטבח הולך לגבות את התשלום מהקונים]...
 אביי כדשקיל בישראל מתרי שותפי יהיב זוזא להאי זוזא להאי, והדר מקרב להו גבי הדדי, ועביד
 חושבנא. [אביי היה משלם זוז לכל שותף בנפרד, ורק כשנפגשו עשה איתם חשבון כמה עוד בשר מגיע
 לו]

[...] יצחק דבי רבי ינאי אמר : כל שחביריו מתביישין מחמת שמועתו (היינו חילול השם)
 ..אביי אמר : כדנניא, זואהבת את ה' אלהיך - שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה
 ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אשרי אבי
 שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה. אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה - ראו
 כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר חויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך
 אתפאר. אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת
 עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו
 לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו! ועליו הכתוב
 אומר טבאמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו.

12. הגר"א

שכל טוב יתן חן - מי שיש בו שכל, שהיא התורה, וגם הוא טוב, במדות טובות, יתן חן, שהכל
 מתפארים בו. (משלי יג טו)

13. סוכה מט ב

אמר רבי חמא בר פפא **כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים**, שנאמר חסד ה' מעולם ועד
 עולם על יראיו

14. "מוכיח אדם חן ימצא" (משלי כח, כג)